

УДК 378.147

Глушак Оксана Михайлівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інформаційних технологій та математичних дисциплін

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ

o.hlushak@kubg.edu.ua

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ БАКАЛАВРІВ ФІЛОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Анотація. У статті розкрито особливості формування інформатичної компетентності бакалаврів філології у процесі навчання інформатичних дисциплін. Проаналізовано поняття «інформаційна компетентність», «інформатична компетентність». Визначено компоненти інформатичної компетентності в контексті функціонально-діяльнісного поля бакалавра з філології. У результаті дослідження визначено, що у процесі формування інформатичної компетентності у бакалаврів з філології необхідно зосередити увагу на: системи особистісно-значущих поглядів, які визначають потребу з отримання, опрацювання та передачі інформаційних даних, застосування ІКТ на етапі навчання й майбутній професійній діяльності; системи знань, умінь та навичок з технічної, системної, програмної складової ІКТ; комплексу умінь та навичок студентів для роботи з інформаційними даними, застосування засобів ІКТ у навчальній та професійній діяльності; самодіагностиці результативності своєї діяльності під час навчання й у процесі професійної роботи.

Ключові слова: інформатизація; інформаційно-комунікаційні технології; інформатичні дисципліни; професійна підготовка.

Постановка проблеми. Процеси формування інформаційного суспільства зумовили значні зміни в сфері освіти. Інформатизація освіти вимагає відповідності професійної підготовки майбутніх фахівців сучасним суспільним викликам, сформованості в них високого рівня знань, умінь і практичних навичок застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Модернізація освітнього процесу у вищих навчальних закладах спрямовується на підготовку фахівця відповідного рівня та ступеня вищої освіти, конкурентоздатного на ринку праці, компетентного, здатного до ефективної професійної роботи відповідно до сучасних стандартів освітньої діяльності, готового до постійного вдосконалення в умовах розвитку інформаційного суспільства. У зв'язку з цим, теорія і практика професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема гуманітарних спеціальностей, має низку невирішених проблем, пов'язаних із поширенням нових навчально-методичних систем, що створюють

підґрунтя для необмеженого доступу всіх суб'єктів навчання до інформаційних освітніх ресурсів. Тому формування інформатичної компетентності в студентів-філологів є невід'ємною складовою вдосконалення змісту інформаційної освіти та впровадження комп'ютерно орієнтованих педагогічних технологій в освітній процес сучасних вищих навчальних закладів.

Метою статті є розкриття особливостей формування інформатичної компетентності бакалаврів філології у процесі навчання інформатичних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. У сучасній науково-педагогічній літературі є багато трактувань визначення компетентності вчителів у галузі застосування ІКТ: інформаційна компетентність (О. Зайцева), комп'ютерна компетентність (С. Литвинова), інформаційно-технологічна компетентність (П. Беспалов), ІКТ-компетентність (М. Жалдак, Л. Шилова), компетентність з ІКТ (І. Зимня, А. Маркова, А. Хуторський) та інформатична компетентність (Н. Морзе).

Компетентність (від лат. *competens* – здібний) – здібність, уміння, знання, дані досвіду та інформації, що є достатніми для здійснення певного виду діяльності.

Зауважимо, що серед ключових компетентностей, визначених російськими науковцями (А. Хуторський, І. Зимня, А. Маркова, С. Шишов) є компетентності у сфері інформаційних технологій: отримання, опрацювання, подання інформації, перетворення її, масмедійні, мультимедійні технології, комп'ютерна грамотність; володіння електронною Інтернет-технологією (за І. Зимньою).

З точки зору С. Литвинової доцільно розрізняти інформаційну і комп'ютерну компетентність. Інформаційна компетентність – це здатність особистості орієнтуватися в потоці інформації, як уміння працювати з різними видами інформації, знаходити і вибирати необхідний матеріал, класифікувати його, узагальнювати, критично до нього ставитися, на основі набутих знань вирішувати будь-яку інформаційну проблему, пов'язану з професійною діяльністю [5].

Погоджуючись з Н. Морзе, вважаємо, що інформатична компетентність учителя формується при врахуванні вимог інформаційного суспільства та передбачає:

– користування термінологією, апаратною складовою, програмами та методами

ІКТ;

– застосування ІКТ при навчанні та створенні методичних і дидактичних матеріалів, формуванні завдань для учнів з застосуванням ІКТ;

– розуміння ролі ІКТ у науковій галузі, на якій базується відповідна навчальна дисципліна;

– застосування ІКТ для планування та проектування навчального середовища, моніторингу навчальних досягнень учнів;

– застосування ІКТ для спілкування в педагогічному середовищі [6, с. 31].

У контексті дослідження нам близькою є точка зору Л. Петухової, про те, що інформатична компетентність – це здатність до реалізації системного обсягу знань, умінь та навичок, набуття та трансформації інформації у різних галузях людської діяльності для якісного виконання професійних функцій та усвідомленого передбачення наслідків своєї діяльності [7].

Л. Карташова [4] розглядає співставлення понять «інформаційна компетентність» і «інформаційна культура» вчителя суспільно-гуманітарних спеціальностей, в яких свідчить про їх значну аналогію. Погоджуємося з тим, що обидва поняття характеризують складне, багаторівневе та багатоаспектне явище діяльності вчителя з застосуванням засобів ІКТ. У складі обох понять можна виокремити спільні компоненти: практичну, теоретичну та методичну.

Слід звернути увагу на те, що студенти-філологи за специфікою своєї професійної підготовки не так володіють знаннями, уміннями і навичками із пошуку, опрацювання та передачі інформаційних даних засобами ІКТ як студенти, які набувають освіти за напрямом підготовки «Інформатика». Проте, виклики сучасного суспільства щодо якісної професійної підготовки фахівців гуманітарних спеціальностей, високі вимоги щодо інформаційної культури майбутніх фахівців, ще раз підтверджують актуальність дослідження та необхідність визначення компонентів інформатичної компетентності бакалаврів з філології.

Для визначення компонентів інформатичної компетентності бакалаврів з філології розглянемо його функціонально-діяльнісне поле. Основні практичні функції бакалаврів з філології полягають у здійсненні:

– комунікативно-навчальної функції: з охопленням інформаційного, мотиваційно-стимулюючого та контрольного-коригуючого компонентів;

– розвивальної функції: накреслювати підходи формування інтелектуальної та емоційної сфер особистості учня, його пізнавальних і розумових особливостей на матеріалі іноземної мови як навчального предмета у конкретному типі загальноосвітнього закладу;

– гностичної функції: аналізувати навчальний матеріал; прогнозувати труднощі засвоєння учнями мовленнєвого матеріалу з урахуванням особливостей як учнів, так і певного навчального закладу; об'єктивно оцінювати зміст, засоби навчання іноземної мови та літературі в конкретному типі загальноосвітнього навчального закладу; вивчати й узагальнювати досвід навчання іноземних мов і літератур у різних типах навчальних закладів;

– конструктивно-планувальної функції: планувати і творчо конструювати навчальний процес загалом, а також процес навчання конкретного матеріалу з урахуванням особливостей типу загальноосвітнього навчального закладу; планувати навчально-комунікативну діяльність учнів на уроці та в позакласній роботі; здійснювати у комплексі різні види індивідуалізації навчання;

– організаторської функції: реалізувати плани (поурочні, серії уроків, позакласних заходів) з урахуванням особливостей типу навчального закладу; творчо розв'язувати методичні завдання в процесі навчання і виховання з урахуванням провідних характеристик учнів, вносити до планів науково виважені корективи з метою досягнення бажаного результату, виходячи з цілей навчання іноземної мови та літературі в конкретному типі навчального закладу.

Оскільки зміст інформатичної компетентності майбутнього фахівця тісно пов'язаний із характером здійснюваної діяльності, а для майбутнього бакалавра з філології передусім із навчально-виховним процесом. Зокрема, головною метою навчання іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах є формування в учнів комунікативної компетенції, базою для якої є комунікативні уміння, сформовані на основі мовних знань і навичок. Саме тому суттєвою складовою інформатичної компетентності майбутніх бакалаврів з філології є вміння ефективно

застосовувати інформаційно-комунікаційні технології як у навчальному процесі для сприяння розвитку комунікативних умінь, так і для самоосвіти.

Компонентами інформатичної компетентності бакалаврів з філології визначено: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, професійно-технологічний, оцінково-результативний.

Мотиваційно-ціннісний компонент – система особистісно-значущих й особистісно-ціннісних поглядів, які визначають потребу з отримання, опрацювання та передачі інформації, застосування ІКТ на етапі навчання й майбутній професійній діяльності. Мотиваційно-ціннісна складова інформатичної компетентності бакалаврів з філології базується на усвідомленні майбутніми філологами не просто необхідності, а нагальної потреби у впровадженні ІКТ у навчально-виховний процес.

Когнітивний компонент – система знань, умінь та навичок з технічної, системної, програмної складової ІКТ.

Професійно-технологічний компонент – комплекс умінь та навичок студентів для роботи з інформаційними даними, застосування засобів ІКТ у навчальній та професійній діяльності. Знання санітарних умов і режимів безпечного застосування технічних засобів навчання та стандартів, яким повинні відповідати технічні засоби навчання.

Оцінково-результативний – самодіагностика цілей, процесу та результатів своєї діяльності щодо формування інформатичної компетентності.

Під формуванням інформатичної компетентності будемо розуміти процес набуття студентами знань, вмінь і практичних навичок з отримання, опрацювання та передачі інформаційних даних, застосування ІКТ в умовах удосконалення комп'ютерно-технологічної платформи навчального середовища закладу.

Розглянемо етап формування розвиненої інформатичної компетентності у бакалаврів з філології під час професійного навчання. Зважаючи на те, що підготовка до реалізації базових функцій здійснюється під час вивчення навчальних дисциплін, визначених в освітньо-професійній програмі, наголосимо на міждисциплінарному підході до формування інформатичної компетентності у

бакалаврів з філології. Під час вивчення дисциплін професійно-практичної підготовки відбувається формування правових та етичних норм, які регулюють відносини між людьми в професійних колективах, загальних, спеціальних та конкретних методичних вмінь, що спираються на знання, вміння та навички, одержані при вивченні педагогіки, психології та методики вивчення навчальних дисциплін. Під час вивчення інформатичних дисциплін формуються знання, вміння та навички роботи з програмним забезпеченням загального та спеціального призначення та застосування його у майбутній професійній діяльності.

До інформатичних дисциплін для студентів напряму підготовки 6.020303 Філологія. Мова та література включають дисципліни: «Інформаційні технології в іноземних мовах». Вивчення інформатичних дисциплін передбачає розв'язання низки завдань фундаментальної професійної підготовки фахівців зокрема: опанування системою знань, умінь і навичок, необхідних для раціонального застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання і виховання студентів.

Важливо зазначити, що основна мета вивчення інформатичних дисциплін полягає у формуванні сучасного рівня інформатичної компетентності, практичних навичок застосування інформаційних технологій для підвищення ефективності навчального процесу; підготовки студентів до педагогічно ефективного застосування інформаційних технологій навчання у подальшій професійній діяльності.

На нашу думку, мета досягається через практичне оволодіння студентами навичками роботи з основними складовими сучасного програмного забезпечення персонального комп'ютера, ознайомлення з основами технології розв'язування задач за допомогою комп'ютера, починаючи від їх постановки та побудови відповідних інформаційних моделей і закінчуючи інтерпретацією результатів, отриманих за допомогою комп'ютера і ґрунтується на застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій.

Висновки. Отже, у процесі формування інформатичної компетентності у бакалаврів з філології необхідно зосередити увагу на: системи особистісно-значущих поглядів, які визначають потребу з отримання, опрацювання та передачі

інформаційних даних, застосування ІКТ на етапі навчання й майбутній професійній діяльності; системи знань, умінь та навичок з технічної, системної, програмної складової ІКТ; комплексу умінь та навичок студентів для роботи з інформаційними даними, застосування засобів ІКТ у навчальній та професійній діяльності; самодіагностиці результативності своєї діяльності під час навчання й у процесі професійної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bodnenko D. The Role of Informatization in the Change of Higher School Tasks: the Impact on the Professional Teacher Competences/ D. Bodnenko // ICTERI. – 2013. – P. 281–287.
2. Бобрицька В. І. Організаційно-педагогічні умови застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі професійної підготовки студентів гуманітарних спеціальностей / В. І. Бобрицька, С. М. Процька // Вісник Житомирського університету. – 2013. – С. 34–37.
3. Глушак О. М. Застосування мережевих технологій в навчально-виховному процесі ВНЗ / О. М. Глушак // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2013. – Том 37 (№ 5). – С. 81–88.
4. Карташова Л. А. Формування ІТ-готовності як нової якісної характеристики учителя суспільно-гуманітарних дисциплін [Електронний ресурс] / Л. А. Карташова // Педагогічний дискурс. – 2010. – Вип. 8. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/peddysk/2010_8/kartashova.pdf.
5. Литвинова С. Г. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності (ІКК) вчителів предметників [Електронний ресурс] / С. Г. Литвинова // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2008. – № 1 (5). Режим доступу до журналу: <http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em5/emg.html>.
6. Морзе Н. В. Методика навчання інформатики: навчальний посібник / Н. В. Морзе. – К. : Навчальна книга, 2003. – Ч.1. Загальна методика навчання інформатики. – 254 с.
7. Петухова Л. Є. Інформатичні компетентності майбутнього вчителя початкових класів (в моделі трисуб'єктної дидактики): Навчально-методичний посібник / Л. Є. Петухова. – Херсон : Херсонський державний університет, 2010. – 524 с.
8. Сисоєва С. О. Вища освіта України реалії сучасного розвитку / С. О. Сисоєва, Н. Г. Батечко – К. : ВД ЕКМО, 2011. – 368 с.

Рецензент

Бодненко Д.М. – к. пед. н., доц.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2016

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БАКАЛАВРОВ ФИЛОЛОГИИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ

Глушак Оксана Михайловна

кандидат педагогических наук, доцент кафедры информационных технологий и математических дисциплин

Киевский университет имени Бориса Гринченко, г. Киев

o.hlushak @ kubg.edu.ua

Аннотация. В статье раскрыты особенности формирования информатической компетентности бакалавров филологии в процессе обучения информатических дисциплин. Проанализированы понятия «информационная компетентность», «информатическая компетентность». Определены компоненты информатической компетентности в контексте функционально-деятельностного поля бакалавра филологии. В результате исследования установлено, что в процессе формирования информатической компетентности у бакалавров филологии необходимо сосредоточить внимание на: системы личностно значимых взглядов, которые определяют потребность в получении, обработке и передаче информационных данных, применение ИКТ на этапе обучения и в будущей профессиональной деятельности; системы знаний, умений и навыков с технической, системной, программной составляющей ИКТ; комплекса умений и навыков студентов для работы с информационными данными, применение средств ИКТ в учебной и профессиональной деятельности; самодиагностике результативности своей деятельности во время обучения и в процессе профессиональной деятельности.

Ключевые слова: информатизация; информационно-коммуникационные технологии; информатические дисциплины; профессиональная подготовка.

FORMATION INFORMATICS COMPETENCE OF BACHELOR OF PHILOLOGY IN THE LEARNING PROCESS

Oksana M. Glushak

PhD in pedagogics, assistant professor of information technology and mathematical sciences

Boris Hrinchenko Kiev University, Kiev

o.hlushak @ kubg.edu.ua

Abstract. In the article the features of formation of informatics competence of the bachelors of Philology in the process of teaching it disciplines. Analyzed the concept of "information competence", "informatics competence". Defines the components of informatics competence in the context of functionally-active field bachelor's degree in Philology. The study determined that in the process of formation of information competence bachelors in Philology should focus on: system personal important beliefs that determine the need for obtaining, processing and transmitting of information data, the use of ICT at the stage of training and future professional activity; system of knowledge, abilities and skills for technical, system, software component of ICT, a range of abilities and skills of students to work with informational data, the use of ICT in educational and vocational activity; self-diagnosis of the impact of its activities during training and during professional work.

Keywords: informatization; information and communication technologies; informatics discipline; professional training.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Bodnenko, D. (2013). The Role of Informatization in the Change of Higher School Tasks: the Impact on the Professional Teacher Competences. In ICTERI (pp. 281-287). (in English)
2. Bobrycjka V. I. Organizational-pedagogical conditions of information and communication technologies in the training of students of humanities / V. I. Bobrycjka, S. M. Procjka // Visnyk Zhytomyrskogho universytetu. – 2013. – P. 34–37. (in Ukrainian)
3. Ghlushak O. M. The use of network technology in the educational process of universities / O. M. Ghlushak // Informacijni tekhnologhiji i zasoby navchannja.– 2013. – Tom 37 (№ 5). – P.

81–88. (in Ukrainian)

4. Kartashova L. A. Formation of IT preparedness as a new teacher qualitative characteristics of social and humanities/ L. A. Kartashova // Pedagogichnyi diskurs. – 2010. – Vyp. 8. Rezhym dostupu do zhurnalu: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/peddysk/2010_8/kartashova.pdf. (in Ukrainian)
5. Lytvynova S. H. Formation of information-communication competence (ICC) for subject teachers [Elektronnyi resurs] / S. H. Lytvynova // Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia. – 2008. – № 1 (5). Rezhym dostupu do zhurnalu: <http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em5/emg.html>. (in Ukrainian)
6. Morze N. V. Methods of teaching science: textbook / N. V. Morze. – K. : Navchalna knyha, 2003. – Ch.1.Zahalna metodyka navchannia informatyky. – 254 p. (in Ukrainian)
7. Pjetukhova L. Je. Informatychni competence of future primary school teacher (in the model of the object trysub didactics): Instructor's Manual / L. Je. Pjetukhova. – Kherson : Khersonskij derzhavnyj universytet, 2010. – 524 p. (in Ukrainian)
8. Sy`soyeva S. O. Higher Education of Ukraine realities of modern development / S. O. Sy`soyeva, N. G. Batechko – K.:VD EKMO, 2011. – 368 p. (in Ukrainian)